România literarã nr. 25 din 23 iunie 1999

EDITORIAL

de Nicolae Manolescu

Axiome pentru uzul postmodernilor

Cartea lui Mircea Cãrtãrescu de la Humanitas, intitulatã *Postmodernismul românesc,* are, între altele, meritul de a relansa (dacã nu cumva de a lansa pur si simplu) la noi dezbaterea despre cel mai la modã fenomen cultural din lume. Reactiile au fost imediate. Bãnuiesc cã autorul s-a asteptat ca ele sã fie contradictorii, entuziaste si ironice, deopotrivã vehemente si superficiale. Faptul intra în regula jocului postmodern, care are în vedere o epidermã, nu e asa, fierbinte. Despre înlocuirea hermeneuticii moderne printr-o eroticã postmodernã a textului a vorbit deja Susan Sontag: ar fi de observat în plus cã plãcerea pielii nu este la postmoderni, o datã cu frigiditatea lor fatã de sensul de dedesubt, cu desãvîrsire fãrã consecinte; mîngîierile pe care ei le preferã analizelor devin un joc cu focul. Arse, în contactul cu epiderma lumii si artei, degetele postmoderne fumegã transparent.

Nu mi-am propus, în acest editorial, decît sã semnalez o aparitie care mi se pare importantã. Mã despart, în aceastã apreciere, de opinia lui Alex. Stefãnescu, probabil, unul dintre primii recenzenti ai studiului (*România literarã,* nr. 21), care a împins gustul postmodern pentru ludic pînã la a afirma cã o carte despre postmodernismul lui Cãrtãrescu ar fi fost nesfîrsit mai valoroasã decît cartea lui Cãrtãrescu despre postmodernism. În pofida tezei unui Federman, cum cã însãsi critica devine sub panã postmodernã *critifiction,* adicã, pe românește, o harababurã, un ghiveci sau un vîrtej, studiul lui Cãrtãrescu este închegat, logic si chiar academic, datã fiindu-i destinatia (tezã de doctorat). Nu e de mirare. Toate studiile majore consacrate de postmoderni dezmembrãrii discursului critic în postmodernitate sînt, de altfel, perfect coerente, de la acelea ale lui Hasan si Lyotard din anii '70 si pînã la acelea ale lui Eco sau Vattimo din anii '80 si '90. Aceasta poate fi o problemã a teoreticienilor fenomenului: ei, cei dintîi, nu par dispusi a se conforma setului de reguli pe care-l atribuie gîndirii si expresiei postmoderne.

Ar fi, de altfel, cu neputintã. Li se poate spune teoreticienilor postmoderni ceea ce rationalistii le spun relativistilor contemporani: critica adusã de acestia din urmã logicii (absolut si universal umanã!) nu are alt mijloc de a se organiza si exprima decît tot acela al

argumentării logice. O *critifiction* poate exista, neîndoielnic, dar ca fictiune, în cel mai bun caz, nicidecum ca criticã. Apropierea dintre literaturã si reflectia asupra ei datează demult. Rezultate notabile n-a dat însã decît în literaturã - Borges, Kundera *(L'immortalité),* Nabokov - si aproape deloc în criticã. Mai mult, eseurile lui Kundera, de exemplu, sînt exceptionale, ca si ale lui Nabokov, dar sînt tot asa de putin *critifictions* cum e cartea lui Cãrtãrescu.

În ce mã priveste, as sustine, în confuza si stufoasa dezbatere despre postmodernism, la care contributia lui Cãrtãrescu este remarcabilã prin limpezime si puritate, necesitatea a douã sau trei axiome. Una ar fi chiar aceea a logicii inerente în orice discurs critic si, în consecintã, imposibilitatea critifictiunilor de tip Federman. O alta ar fi acceptarea esteticului ca valoare artisticã, autonomia lui, nu numai segregatia valorilor, dar si segregarea artei de realitate. La fel cu atîtia dintre postmoderni, Cãrtãrescu pariazã pe un estetism fãrã frontiere, ca o caracteristicã a unei perceptii ce nu mai poate distinge arta de realitate, valoarea de contrafacere, obiectul artistic de acela de consum, gustul de kitsch. Axioma mea ar reintroduce frontierele. Dacã am admite, prin absurd, cã postmodernismul împinge relativitatea, "democratia", pluralismul pînã la confiscarea de cãtre "popular" a artei ca produs de elitã, atunci însãsi sintagma de artã postmodernã si-ar pierde sensul. Mai exact nu am mai putea-o considera artã. În fine, o selectie e inevitabilã. Nu cred cã postmodernismul dizolvã ierarhiile, taxonomiile. Axioma a treia ar trebui sã fie: dacã nu e canon, nimic nu e.

N-am încotro si recunosc: sînt un nostalgic al logicii, al esteticului si al canonului. Axiomele mele pot pãrea conservatoare. Dar sînt de neocolit, fiindcã încearcã sã limiteze relativitatea, s-o tinã închisã într-un tarc, sã n-o lase sã cotropeascã tot universul artei. Trag nãdejde cã postmodernii vor recunoaste, pînã nu e prea tîrziu, adevãrul lui Goethe cã o injustitie este preferabilã unei dezordini.